

РОЗДІЛ 1

Раннім осіннім ранком... Точніше не зовсім раннім у простому людському розумінні, але за поняттям будь-якого чиновника, раннім вважається ранок від початку служби і приблизно до часу, котрий поступово наближається до «година перед обідом». Так-от, саме в цей, важкий для кожного конторського працівника, проміжок часу до незугарної двоповерхової будівлі підійшов непримітного виду чоловік. Повз такого пройдеш і не згадаєш — йшов тобі щойно назустріч хтось чи ні. Таких у місцевому генделику не відрізниш один від одного — «пивний» животик, середнього віку, проблиски майбутньої лисини на голові і важке «перестроєчне» минуле на ледь сутулій спині. Якщо комусь заманеться роздивитися цю людину, то, відверто кажучи, й глянути не буде на що.

Чолов'яга цей на мить зупинився перед будівлею, окинув її оком. Заглянув у двір контори через двостулкові залізні ворота. Потім затримав погляд на самих воротах, де на кожній половинці був намальований тризуб. Уважний спостерігач, особливо коли знає де та що шукати і хоче побачити, може помітити на них майже невидимі відмітини від колись прикріплених до цих воріт зірок, зірваних та викинутих на смітник відповідно до зміни епох.

Чоловік зрадів, угледівши під зеленою фарбою ці сліди далекого минулого: «Була ж молодість! Була! Стільки років! Ох, як же я тоді...»

Від тих спогадів ледь не зронив сльозу. Але будівля, поруч з якою він стояв, відповідальність моменту та інші важливі речі, котрі не варті, щоб про них зараз згадували попри те, що вони існували, не передбачували мокрих очей.

Та що там! Не побоїмося сказати як є — зовсім не допускали сліз та усіякої іншої «не чоловічої» поведінки.

Чолов'яга це розумів, тому впевнено відігнав спогади, випрямив спину, розправив плечі. Втягнути в себе пивний живіт не вдалося, та чоловік цим не особливо переймався — твердо ступив на сходи ганку. У відбитку скляних дверей з деяким задоволенням оглянув себе. «Є ще порох в порохівниці!» — подумалось йому. Зробив більш вдалу спробу втягнути живіт.

Двері невідомий відкривав з рішучою думкою: «Я їм покажу, як воювати потрібно!» Погляд лише на мить зачепився за напис «Часи роботи військового комісаріату». Розклад роботи розгледіти не встиг — ноги вже крокували всередину приміщення. «Розклад роботи у них! — зморщив лоба. — Цілодобово повинні працювати! Без перерв на обід та сон! Не той зараз час. Війна!»

У холі трохи постояв. Легке невдоволення від напису на дверях миттєво забулося — приміщення було до болю знайомим. Здавалося, що зовсім не змінилося з «тих часів». Сходи, що вели на другий поверх, коридор, що починався з-під тих сходів, скляне віконце чергового з вирізом «для порозмовляти». І дівчина за тим віконцем з телефоном біля вуха. От тільки «тоді» телефон був зі звивистим дротом, приєднаним до трубки, а зараз у дівчини був сучасний мобільний. «Цікаво, — чоловіяга намагався крізь скло краще роздивитися чергову по військкомату, — дівчина та сама?»

З власного досвіду чоловік знав, що спілкування службової особи телефоном може тривати цілу вічність, тому не став вдавати із себе ввічливого, чекаючи на кінець розмови. В усіх конторах, неважливо — військових чи цивільних, персона, котра повинна зустрічати відвідувачів, неодмінно

розмовляє телефоном. Ще одним типовим видовищем в офіційних закладах, яке третій дядько очікував побачити, був невдоволений вираз обличчя цієї особи, коли її хтось зважувався потурбувати.

— Я навіть не перепрошую, що відволікаю вас, мила дівчино, — чоловік з власного досвіду знав, що його голова не поміститься у віконце «для порозмовляти», тому лише підсунувся ближче. — Ви мене впізнали? Двадцять... двадцять з гаком років тому я тут призивався.

Усупереч усім бюрократичним правилам дівчина не зморщила чола на нахабу, що її потурбував. Замість цього здивовано відкрила рота, обірвавши свою розмову на півслові. Деякий час засвоювала сказане незнайомцем.

— Я тобі казала, що мені не треба в темну вишню фарбувацца! — тон, з яким вона буркнула ці слова в телефон, був невдоволений. — Мене щойно старою обізвали!.. Не знаю, хто він... потім договоримо.

Дівчина сердито жбурнула телефон на стіл. Витріщилася на відвідувача.

— Так це ви чи не ви? — чоловігя настирливо домагався відповіді. — Якщо це ви, то я щиро перепрошую за те, що тоді відбулося. Горілку з «Тархуном», знаєте, краще цукеркою закусити. А не подзвонив вам тоді, тому що за два роки служби «посіяв» ваш номер телефону. Не сердьтєся. Ви мені сподобалися. Хоча, повинен зауважити, даремно у вас таке ставлення до самогонки. От якби її не «Тархуном» запивати, а закусити чимось їстівним... Уже на «дембелі» зустрів Світланку, хоча краще б не зустрічав. Нічого в нас не вийшло. Проте яка чарівниця орального сексу! Оце да! Майстриня! Чарівниця! А ви вмієте робити мінет? Знаєте, деякі дівчата думають що не вміють, а насправді «ого!» А деякі думають,

що «ого!», та їм краще не братися за таку важливу справу. Так-от...

— Мені лише дев'ятнадцять! — у дівчини пройшов перший шок від напору відвідувача. Трохи оговтавшись, змогла перебити його на півслові: — Я тоді ще не народилася!

— Не ви... — візитер відверто засмутився. — Вибачте, що обізнався. Тут нічого не змінилося. Сходи, меблі, оце віконце з підвіконням, я на ньому сидів. Думав, що і дівчину залишили попередню. Та нічого, не переймайтесь. Повинні бути хоч якісь зміни. Я перепрошую, на чому ви мене перебили? Випадково не пам'ятаєте? Спогади, знаєте... Спогади від цих стін. Мене тоді три дні забирали до армії і тричі відпускали додому на ніч як місцевого. Зранку мене друзі приносили до військкомату. Тому що сам я не міг пересуватися. В буфеті з напоїв лише «Тархун» у продажу. Бачили, напій такого отруйного зеленого кольору? Я досі його не п'ю, тому що хоч із горілкою, хоч із самогонкою він не дає зовсім ніяких шансів поправити здоров'я. Краще з цукеркою, я вже про це казав. А ліпше взагалі якусь гарну закусь узяти, це вам відповідально кажу. Але ми ж тоді були молоді...

У бідної дівчини на обличчі під час розмови, котра більше була схожа на монолог, послідовно відбивалася ціла гама почуттів. Невдоволеність, з якою вона зустріла відвідувача, змінилася на обурення від його припущення про її вік. Ще дівчина встигла кілька разів почервоніти від спогадів візитера, та врешті-решт її обличчя неприродно зблідло. Кілька разів вона відкривала рота, щоб вставити хоч слово, але впертий невідомий не давав їй жодного шансу. У дівчини почалася легка «теліпанка». Губи дрижали, в очах був переляк — від перспективи почути від невідомого бодай ще одне

речення. Та той не вмовкав, глибоко поринувши у свої спогади. Зусиллям волі дівчина змогла подолати в собі перші ознаки нервового зриву, скористалася миттю, коли оратор зробив ностальгічну паузу після слова «молоді».

— Ви з якого приводу, шановний?

— Гарне питання! — обурився дядько. — В країні війна, а у військкоматі питають, з якого приводу я прийшов! Не де-небудь, уявіть собі, а у військкоматі!

Відвідувач озирнувся навкруги, шукаючи когось, хто б підтримав його обурення. Та, на його розчарування, в холі було порожньо. Дівчина за віконцем негайно скористалася новою паузою:

— Вам до військкома потрібно! Наверх сходами! Там побачите напис на дверях!

— Так би й відразу, люба, — відвідувач повернувся у вказаному напрямку. — «З якого приводу, з якого приводу!» Молока купити! За «Тархуном» скучив! В країні війна, а я через неї стільки часу згаяв! Молодь, молодь...

Бліда співробітниця військкомату затамувала дух, проводжаючи поглядом незнайомця. Вона дуже боялася, що той повернеться і продовжить розмову.

Задзвонив мобільний телефон. Дівчина за мелодією зрозуміла, що телефонує її найкраща подруга. Неслухняною рукою схопила трубку:

— Пішла геть, дурепа! В країні війна, а вона зі своїми дурницями!

Лише після того, як натиснула «відбій», замислилась над тим, що сказала подружці.

Відвідувач тим часом неквапно, зате майже без задишки, піднявся сходами. На другому поверсі впевнено повернув коридором.

— Уявіть собі! — вигукнув чоловік до удаваного співрозмовника. — Навіть кабінет на тому самому місці! Двері, здається, інші. Не запам'яталися. Мене зовсім юного сюди лише нетверезим заносили... Ех, молодість... Хіба мені тоді було хоч якесь діло до цих дверей? Стільки років минуло і от я знову біля них. Тільки тверезий. Якщо це ті самі двері, то вони мене таким ще не бачили.

Відвідувач трохи затримався, щоб ще раз оглянути двері. Від давніх спогадів на його губах промайнула усмішка. За мить чоловік спохопився, згадав, де він та навіщо прийшов. Вираз обличчя з ностальгічно-мрійливого змінився на рішучий. Кісточками пальців кілька разів стукнув по табличці з написом «Військовий комісар Є. Сисецький» і, не очікуючи запрошення у відповідь, ткнув долонею у двері та зайшов до кабінету.

— Отакої! — не втримався відвідувач від чергового вигуку. — Ті ж меблі, навіть шпалери ті самі. Нічого не змінилося. Вміли робити щось надійне для армії у совдепії! Бомба вибухне, будівля зруйнується, а меблі залишаться. Військком, звісно, інший: у того лисина була — всім лисинам лисина, а у вас, перепрошую, Єсісіцький, не лисина, а якесь непорозуміння. Ви б краще визначилися, ніж ото клаптем волосся прикриватися.

Військком витріщився на відвідувача. Ліва рука мимоволі поправила рідке волосся на голові. З правої руки випав олівець.

— Сисецький, — розгублено виправив помилку відвідувача у вимові свого прізвища. — Сисецький.

— Так, звісно. Вибачте, — негайно перепросив чоловік. — Сісіцький — це наче від слова «сіськи». Не годиться для прізвища офіцера. Сисецький — то зовсім інша справа,

чорт знає що, як і повинно бути в армії. В нормальній армії чим більш незрозуміло, тим секретніше. Я все пам'ятаю! В мене був начальником майор, як і ви. Такий придурок, до речі. Не подумайте, бодай боже, що я проти майорів. Хоча, якщо чесно, «недозвання» якесь за великим рахунком: до великого начальства не дотягнуло, але вже й не «салабон» після училища. Помирати пора, а перспектив у кар'єрі жодних. Що поробиш, так побудована армія. Не переживайте надто сильно, що більшість середнячками на пенсію.

Військом заціпенів, слухаючи відвідувача. А той невимушено всівся на стілець напроти і продовжив:

— Так про що я? Ви мене перебили... Ага! Той майор, мій начальник, чомусь не любив, коли в нього солдати спирт тирили. Куди тільки не ховав, якими тільки печатками сейф не запечатував. Все марно! Хіба то сейф був? Так, металева шафа. Я під неї відмичку зі скріпок зробив. А печатка легко лезом зрізалась. Пам'ятаєте лезо «Нева»? То ж для самогубства лезо, а не для гоління! Але печатку пластилінову зрізало в самий раз. Це нинішні леза для морди обличчя, але ж ними печатку ніяк не зріжеш так, щоб потім на місце непомітно прилаштувати. Ви згодні зі мною? Чому ви весь час мовчите, Сісіцький? В отому сейфі, що в кутку, є спирт? Давайте я його відкрию. Де у вас тут скріпки?

Військкому стало надто душно у власному кабінеті. Рот широко відкрився, щоб ковтнути більше повітря. Рука ледве встигла перехопити коробок зі скріпками, до яких потягнувся відвідувач.

— Хто ви? — ледве зміг видавити із себе майор. Йому неімовірно закортіло сьорбнути води з графіна.

— Чудове запитання! Зовсім інша справа! Уявляєте, Сісіцький, та дівчина за склом у мене запитала «з якого приво-

ду?!» — відвідувач глянув на військкома, ніби запрошуючи обуритися недоречним запитанням. — В країні війна, а їй приводи потрібні. Росіянам, значить, приводи не потрібні нападати на нас, а для неї доброволець повинен привід придумувати, щоб до військкомату прийти! Ви згодні зі мною, майор Сісіцький? Вибачте, не знаю, як вас по батькові. На дверях написано лише якесь «Є». Це може бути що завгодно. Наприклад, Єрофей, Євстигней, Ємеля — це як у казці про дурника в тих же росіян. У них дурні в шані. І не лише в казках. Я думаю, що ім'я Ємеля вам не личить. Видно, що у вас не російська пика, а наше рідне українське обличчя.

Військкому стало зле. Схопив пульт, неслухняною рукою направив на кондиціонер. Від холодного повітря відчув деяке полегшення. Кинув оком на графин з водою; на щастя, вчасно згадав про свій мініхолодильник. Вихопив звідти пляшку мінеральної води. Від покvapливих рухів кришка злетіла та покотилася підлогою.

— Я бачу, що вчорашній день ви прожили недаремно, — почав незнайомиць та військком змахом відкритої долоні закликав помовчати. Чоловік чоловіка завжди зрозуміє. Відвідувач співчутливо замовк, сприймаючи спрагу військкома по-своєму. Майор скористався раптовою тишею — пив мінеральну воду вже не такими жадібними ковтками.

— Так ти доброволець? — запитав офіцер, насилу відірвавшись від пляшки з водою. — Звання, ким служив?

— Ну нарешті! — відвідувач ляснув долонею по коліну. — Я про що вам цілу годину кажу? Війна! Сили в мене більше немає терпіти те, що росіяни коять. Стара гвар...

— Звання! Ким служив? — майор трохи освоївся, тому на цей раз зупинив говірливого візитера, як йому здавалося, рішуче та вдало.